

Pravda a její poznávání

Věda si klade za svůj cíl poznání pravdy o skutečnosti, přesněji řečeno: chce dosáhnout pravdivých poznatků, které potom uvádí do vzájemných komplikovaných vztahů, jež musí jednak respektovat logiku systematického skloubení jednotlivých poznatků do celkové jednotné teorie, jednak samu poznávanou „skutečnost“. Když je něco z toho, co jsme uvedli, nějak opomenuto nebo docela chybí, je vědeckost vědy (vymezené zmíněným způsobem) považována za ohroženou – anebo je třeba uvažovat o možnostech jiného vymezení vědy. Matematika je ode dávna považována za vědu, ačkoli se nemůže vykázt žádnou „skutečností“ (ve smyslu ‚objektivní reality‘), kterou by pravdivě poznávala – leda že 1) bychom připustili, že je možná i taková věda, která nepoznává žádnou ‚danou skutečnost‘ ani o ní přímo nevypovídá, anebo 2) že bychom rozšířili rozsah pojmu ‚skutečnost‘, takže by zahrnoval také čísla a jejich vztahy, geometrické útvary a jejich vztahy, ale také univerzálie (ve smyslu středověkého „realismu“), apod. Nicméně to stále ještě zůstáváme ve sféře „věcí“, „objektů“ (ať už reálných nebo jen intencionálních). Věda si právě v důsledku své ‚vědeckosti‘ ukládá nejen poznávat věci, předměty, ale poznávat pravdu (už Aristotelés, které filosofii chápal jako vědu vůbec, ji definoval jako vědění pravdy (EPISTÉMÉ TÉS ALÉTHEIAS). Ale jak poznává věda pravdu? Jak se vůbec vztahuje k pravdě? Jak je schopna ji tématizovat a najít pojmové, myšlenkové prostředky, jak k ní přistoupit a něco pravdivého o pravdě samé vypovídat?

(Písek, 030309-1.)